

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

ДСТУ 9342:2025

**НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНІ КОМПЛЕКСИ ДЛЯ
ПІДГОТОВКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ
Класифікація та загальні вимоги**

Не є офіційним виданням.

**Офіційне видання розповсюджує національний орган стандартизації
(ДП «УкрНДНЦ» <http://uas.gov.ua>)**

ПЕРЕДМОВА

1 РОЗРОБЛЕНО: Технічний комітет стандартизації «Пожежна безпека та протипожежна техніка» (ТК 25)

2 ПРИЙНЯТО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ: наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») від 21 жовтня 2025 р. № 355 з 2026-02-01

3 Цей стандарт розроблено згідно з правилами, установленними в національній стандартизації України

4 УВЕДЕНО ВПЕРШЕ

Право власності на цей національний стандарт належить державі.

Заборонено повністю чи частково видавати, відтворювати задля розповсюдження і розповсюджувати як офіційне видання цей національний стандарт або його частини на будь-яких носіях інформації без дозволу ДП «УкрНДНЦ» чи уповноваженої ним особи

ДП «УкрНДНЦ», 2025

ЗМІСТ

- 1 Сфера застосування
- 2 Нормативні посилання
- 3 Терміни, визначення понять та скорочення
- 4 Класифікація
- 5 Загальні вимоги
- 6 Вимоги щодо безпеки

Додаток А (довідковий) Засоби навчання рятувальників

Додаток Б (довідковий) Засоби навчання пожежних-рятувальників. Короткий опис та загальні вимоги

Додаток В (довідковий) Засоби навчання рятувальників-хіміків. Загальні вимоги

Додаток Г (довідковий) Засоби навчання саперів/піротехніків. Загальні вимоги

Додаток Д (довідковий) Засоби навчання рятувальників-кінологів. Загальні вимоги

Додаток Е (довідковий) Засоби навчання рятувальників-верхолазів/рятувальників гірських. Короткий опис та загальні вимоги

Додаток Ж (довідковий) Засоби навчання водолазів (водолазів-саперів). Короткий опис

Додаток И (довідковий) Примірний перелік обладнання та інвентарю для спортивно-тренувальних майданчиків. Короткий опис та загальні вимоги

Додаток К (довідковий) Бібліографія

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНІ КОМПЛЕКСИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ Класифікація та загальні вимоги

EDUCATIONAL AND TRAINING COMPLEXES /FOR THE TRAINING OF RESCUERS
Classification and general requirements

Чинний від 2026-02-01

1 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Цей стандарт поширюється на навчально-тренувальні комплекси пожежного, аварійно-рятувального й піротехнічного призначення та встановлює загальні вимоги до їхньої інфраструктури.

Положення цього стандарту також поширюються на майданчики та засоби навчання, розташовані на території організацій, установ і призначені для забезпечення власних потреб.

2 НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

У цьому стандарті наведено посилання на такі національні стандарти:

ДСТУ 2272:2006 Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять

ДСТУ 2273:2006 Протипожежна техніка. Терміни та визначення основних понять

ДСТУ 8767:2018 Пожежно-рятувальні частини. Вимоги до дислокації та району виїзду, комплектування пожежними автомобілями та проектування

ДСТУ 8828:2019 Пожежна безпека. Загальні положення

ДСТУ ГОСТ 2.601:2006 Єдина система конструкторської документації. Експлуатаційні документи (ГОСТ 2.601-2006, IDT)

ДСТУ EN ISO 7010:2019 Графічні символи. Кольори та знаки безпеки. Зареєстровані знаки безпеки (EN ISO 7010:2012; A1:2014; A2:2014; A3:2014; A4:2014; A5:2015; A6:2016; A7:2017, IDT; ISO 7010:2011; Amd 1:2012;

Amd 2:2012; Amd 3:2012; Amd 4:2013; Amd 5:2014; Amd 6:2014; Amd 7:2016, IDT)

ДСТУ EN 14439:2016 (EN 14439:2006+A2:2009, IDT) Вантажопідіймальні крани. Крани баштові. Вимоги щодо безпеки

Примітка. Чинність стандартів, на які є посилання в цьому стандарті, перевіряють згідно з офіційними виданнями національного органу стандартизації — каталогом національних нормативних документів і щомісячними інформаційними покажчиками національних стандартів.

Якщо стандарт, на який є посилання, замінено новим або до нього внесено зміни, треба застосовувати новий стандарт, охоплюючи всі внесені зміни до нього.

3 ТЕРМІНИ, ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ТА СКОРОЧЕННЯ

3.1 Терміни та визначення понять

Нижче наведено терміни, вжиті в цьому стандарті, та визначення позначених ними понять.

3.1.1 навчально-тренувальний комплекс (*training and education complex*)

Територія з розташованими на ній засобами навчання, що забезпечують отримання професійних компетентностей особами, які навчаються в умовах, близьких до умов їх реалізації, та відповідними об'єктами інфраструктури

3.1.2 засоби навчання (підготовки) (*means of education (training)*)

Сукупність споруд, тренажерів, обладнання, пристроїв для набуття професійних компетентностей особами, які навчаються

3.1.3 об'єкти інфраструктури навчально-тренувального комплексу (*infrastructure facilities of the training complex*)

Будівлі, споруди, засоби навчання, що забезпечують підготовку осіб, які навчаються

3.1.4 особа, яка навчається (*student*)

Фізична особа, яка освоює освітню програму або проходить підготовку (тренування)

3.1.5 професійні компетентності (*professional competencies*)

Здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні й ділові якості для належного виконання встановлених завдань та обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку

3.1.6 майданчик (*ground*)

Спеціально обладнана ділянка землі із засобами навчання без інфраструктури

3.1.7 макет (*model*)

Модель об'єкта в зменшеному масштабі або в натуральну величину, позбавлена зазвичай функціональності поданого об'єкта

3.1.8 тренажер (*simulator*)

Механічний, електричний або комбінований навчально-тренувальний пристрій, який імітує різні навантаження чи обставини (ситуації). Може бути навчальним (імітаційним) або спортивним.

3.2 Скорочення

ВНП — вибухонебезпечний предмет;

НС — надзвичайна ситуація;

НХР — небезпечна хімічна речовина;

ХНО — хімічно-небезпечний об'єкт

БОР — бойова отруйна речовина;

ДІВ — джерело іонізуючого випромінювання;

ММР — машина механізованого розмінування.

4 КЛАСИФІКАЦІЯ

Навчально-тренувальні комплекси поділяють на такі.

4.1 Залежно від підпорядкування:

- державні:
 1. відомчі;
 2. міжвідомчі;
 3. місцеві;
- комунальні;
- приватні.

4.2 Залежно від призначення:

- пожежні;
- аварійно-рятувальні;
- піротехнічні;
- універсальні.

4.3 Залежно від періоду функціонування:

- постійні;
- тимчасові.

4.3.1 Навчально-тренувальні комплекси, організовані на землях (акваторіях), що належать суб'єкту господарювання за правом власності або на іншій законній підставі й перебувають у постійному користуванні та їх обслуговують його штатні працівники, називають постійними.

4.3.2 Навчально-тренувальні комплекси, що їх організовують силами суб'єкта господарювання на короткий період часу (на період навчань, зборів тощо), обслуговують працівники й за кошти суб'єкта господарювання, називають тимчасовими.

4.4 Можливості навчально-тренувальних комплексів для використання для зазначеного вище зумовлені їх розмірами, розташуванням та оснащенням.

5 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Навчально-тренувальні комплекси призначені для підготовки та підвищення кваліфікації особового складу пожежних, аварійно-рятувальних та піротехнічних підрозділів, а також інших категорій осіб, яких навчають проведенню робіт в умовах, максимально наближених до реальних, для освоєння нових видів пожежної, аварійно-рятувальної та піротехнічної техніки, вогнегасних речовин, відпрацювання способів та прийомів проведення оперативних дій з гасіння пожеж та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій а також проведення робіт з розмінування (гуманітарного розмінування).

Вибирають ділянки для розміщення навчально-тренувального комплексу відповідно до вимог чинного законодавства з урахуванням поставлених завдань.

У разі вибору місця розташування навчально-тренувального комплексу, а також під час його проектування, будівництва, реконструкції та експлуатації треба враховувати: призначення та сферу виконуваних завдань; природні й техногенні ризики регіону; природні, топографічні, гідрогеологічні, метеорологічні умови; наявність транспортної інфраструктури; зони обмеження й особливі умови використання території.

Розміри навчально-тренувальних комплексів визначають з урахуванням розміщення необхідних будівель та споруд, засобів навчання, навчально-тренувальних об'єктів згідно з вимогами забудови та захисних зон.

До складу навчально-тренувального комплексу залежно від його призначення можуть входити такі функціональні зони:

- адміністративна — для розміщення будівель та споруд адміністрації навчально-тренувального комплексу та обслуговувального персоналу;
- навчально-тренувальна — для розміщення будівель та приміщень навчальних класів, макетів об'єктів, на яких можливе моделювання різних варіантів пожеж, аварійних та інших небезпечних ситуацій з урахуванням специфіки конкретних об'єктів захисту, для відпрацювання практичних дій щодо їх локалізації (ліквідації) та проведення різноманітних навчань, максимально наближених до реальних, освоєння нових видів, а також комплексу фізичної та психологічної підготовки;
- складська — для зберігання майна навчально-тренувального комплексу, речовин та матеріалів, необхідних для відпрацювання практичних навичок з локалізації та ліквідації аварій, пожеж та проведення робіт з розмінування (гуманітарного розмінування);
- інженерно-технічна — для розміщення будівель, приміщень та споруд майстерень з навчально- тренувального комплексу, об'єктів енергозабезпечення та водопостачання, насосних станцій, очисних споруд, гаражів та інших служб технічного обслуговування;
- побутова — для розміщення будівель та споруд об'єктів побуту, таких як житловий корпус (приміщення), їдальня, лазне-пральний комплекс, медичний пункт, зона відпочинку, захисна споруда цивільного захисту тощо;
- зона супутніх об'єктів — для розміщення будівель та споруд, потреба в яких зумовлена режимним характером роботи навчально-тренувального комплексу, таких як будівлі та споруди служби охорони навчально-тренувального комплексу, прохідні, стоянки автомобільного транспорту, що їх охороняють, тощо;
- зона перспективного розвитку навчально-тренувального комплексу — для подальшого розміщення нових засобів навчання з урахуванням рівня здобутих знань, за потреби. Для зони перспективного розвитку навчально-тренувального комплексу заздалегідь має бути передбачено землевідведення;
- санітарно-захисна зона — зона для запобігання можливого шкідливому впливу під час навчання (тренування) на об'єкти, що розташовані навколо.

Наявність та склад функціональних зон навчально-тренувального комплексу визначають згідно з його призначенням та сферою здійснення діяльності.

Забезпечення захищеності об'єктів (території) навчально-тренувального комплексу має бути достатнім для здійснення його діяльності й може бути досягнуто у вигляді:

- обладнання об'єктів (територій) інженерно-технічними засобами та системами охорони (охоронною телевізійною системою, системою контролю та керування доступом, охоронною сигналізацією), підтримкою їх у справному стані, оснащенням безперебійним та стійким зв'язком об'єктів (територій);
- обладнання контрольно-пропускних пунктів і в'їздів на об'єкт (територію) охоронними телевізійними системами, що забезпечують цілодобову відеофіксацію, з відповідністю зон огляду відеокамер цілям ідентифікації та/або розрізнення (розпізнавання);
- забезпечення пропускного та внутрішньооб'єктового режимів та здійснення контролю за їх функціонуванням;
- обладнання об'єктів (територій) системою оповіщення про потенційну загрозу виникнення або в разі виникнення надзвичайних ситуацій та керування евакуацією працівників, осіб, які навчаються, та інших осіб, що перебувають на об'єкті (території).

Об'єкти навчально-тренувального комплексу, що стосуються безпеки, повинні бути підімкнені до електричної мережі за 1-ою категорією надійності електропостачання.

На навчально-тренувальних комплексах може бути передбачено центральний пункт збору інформації та керування, який розміщують на безпечній відстані від впливу небезпечних чинників (пожежа, вибух тощо), що виникають у період проведення навчання й тренувань. Якщо неможливо організувати безпечне візуальне спостереження за виконуваним процесом, його оснащують системою відеоспостереження.

Інфраструктура навчально-тренувального комплексу повинна бути достатньо розгалуженою для здійснення його діяльності залежно від призначення та сфери застосування.

5.1 Вимоги до навчально-тренувальних комплексів

5.1.1 Для забезпечення виконання завдань за призначенням, навчально-тренувальні комплекси треба обладнувати засобами навчання, зокрема й стенди, тренажери, навчальні майданчики та споруди тощо, для отримання необхідних професійних компетентностей.

Рекомендований перелік засобів навчання наведено в додатках А—І.

5.1.2 Оснащеність навчально-тренувальної інфраструктури навчально-тренувального комплексу визначено згідно з його призначенням та реалізованою програмою підготовки.

5.1.4 Розрізняють спеціалізовані та багатофункціональні навчальні класи та навчальні майданчики. У спеціалізованих навчальних класах (майданчиках) проводять заняття за окремою дисципліною, для ведення якої навчальний клас (майданчик) оснащують спеціалізованими (характерними для окремої дисципліни) спорудами, обладнанням, інвентарем, тренажерами.

5.1.6 Багатофункціональні навчальні класи (майданчики) призначені для проведення занять із кількох дисциплін. Допустимо проведення окремих дисциплін у багатофункціональних навчальних класах (майданчиках) за умови їх забезпечення спеціалізованими спорудами, обладнанням, інвентарем, тренажерами.

5.1.7 Матеріали, що їх застосовують для виготовлення засобів навчання, повинні забезпечувати міцність та стійкість обладнання з урахуванням кліматичних умов, можливого вогневого навантаження й дії агресивних речовин.

5.1.10 Металеві частини засобів навчання повинні бути виготовлені з корозійностійких матеріалів або захищені від корозії захисними або захисно-декоративними покриттями.

5.1.11 Утилізувати застосовувані речовини та матеріали треба без ризику для навколишнього середовища.

5.1.12 На кожен засіб навчання обов'язкова наявність технічної експлуатаційної документації виробника. У разі створення (отримання) засобу навчання розробляють технічну та експлуатаційну документацію згідно з порядком, визначеним у ДСТУ ГОСТ.2.601.

6 ВИМОГИ ЩОДО БЕЗПЕКИ

6.1 Загальні вимоги

6.1.1 Під час експлуатування навчально-тренувальних комплексів треба дотримувати вимоги щодо безпеки праці та виробничої санітарії згідно з вимогами чинних нормативних документів у відповідній сфері діяльності.

6.1.2 Об'єкти інфраструктури навчально-тренувальних комплексів повинні забезпечувати роботи обслуговувального персоналу під час виконання монтажу (демонтажу), введення в експлуатацію, а також під час експлуатування. Безпека має бути забезпечена як у разі індивідуального застосування об'єктів інфраструктури навчально-тренувального комплексу, так і у складі комплексу.

6.1.3 Сигнальні пристрої, що попереджають про небезпеку, має бути виконано та розміщено так, щоб їхні сигнали були чітко видно та чутно всім особам, яким загрожує небезпека.

6.1.4 Частина об'єктів інфраструктури навчально-тренувальних комплексів, що становлять небезпеку, повинні бути пофарбовані в сигнальні кольори й позначені відповідним знаком безпеки згідно з ДСТУ EN ISO 7010.

6.1.5 За потреби використання вантажопідіймальних засобів під час монтування, транспортування, зберігання та ремонтування об'єктів інфраструктури навчально-тренувального комплексу та його окремих частин має бути позначено місця для встановлення вантажопідіймальних засобів та зазначено масу (вагу), що її піднімають. Місця встановлення підіймальних засобів повинні бути вибрані з урахуванням центру тяжіння обладнання (його частин) так, щоб унеможливити пошкодження обладнання в разі підймання та переміщення й забезпечити зручний та безпечний підхід до них (ДСТУ EN 14439).

6.2 Вимоги до засобів навчання

6.2.1 Конструкції засобів навчання повинні унеможливлювати на всіх передбачених режимах роботи навантаження на деталі та складальні одиниці, здатні спричинити руйнування, що становлять небезпеку для обслуговувального персоналу та осіб, які навчаються. У разі неможливості запобігти руйнуванням необхідно передбачити оснащення засобів навчання захисними пристроями (огорожами, запобіжними механізмами тощо) або вибирати компоновальні схеми, що унеможливлюють травмування персоналу та осіб, які навчаються.

6.2.2 Конструкції засобів навчання та їх складових частин повинні унеможливлювати їх падіння, перекидання та мимовільне зміщення за всіх передбачених умов експлуатування та монтування (демонтування). У разі неможливості досягти необхідної стійкості засобів навчання повинні бути передбачені засоби й методи їх кріплення. Відомості про засоби й методи кріплення повинні бути відображені в експлуатаційній документації.

6.2.3 Конструкції засобів навчання повинні унеможливлювати падіння, викидання предметів, що становлять небезпеку для персоналу та осіб, які навчаються.

6.2.4 Елементи конструкції засобів навчання не повинні мати гострих кутів, кромок, задирок та поверхонь з нерівностями, що становлять небезпеку травмування для персоналу та осіб, які навчаються. Їх наявність на елементах конструкції засобів навчання визначено винятково функціональним призначенням.

6.2.5 Частина засобів навчання, зокрема трубопроводи гідро-, паро-, пневмосистеми, запобіжні клапани, кабелі тощо, механічне пошкодження яких може спричинити небезпеку, повинні бути захищені огорожами або розташовані так, щоб запобігти випадковому ушкодженню персоналу, осіб, які навчаються, чи засобів технічного обслуговування.

6.2.6 Конструкції засобів навчання повинні унеможливити мимовільне послаблення або роз'єднання кріплень і деталей, а також переміщення рухомих частин за межі, передбачені конструкцією, якщо це може спричинити небезпеку.

6.2.7 Засоби навчання повинні відповідати вимогам пожежної безпеки згідно з вимогами ДСТУ 8828.

6.2.8 Конструкції електричних засобів навчання повинні містити пристрої (засоби) для забезпечення електробезпеки.

6.2.9 Засоби навчання повинні бути виконані так, щоб унеможливити накопичення зарядів статичної електрики, що становить небезпеку для персоналу та осіб, які навчаються, а також спричинити пожежу та вибух відповідно до [22], якщо цього не передбачено умовами експлуатації об'єктів інфраструктури навчально-тренувального комплексу.

6.2.10 Засоби навчання, які є джерелом шуму, ультразвуку та вібрації, повинні бути виконані так, щоб зазначені шкідливі чинники за передбачених умов та режимів експлуатації засобів навчання не перевищували встановлених стандартами допустимих рівнів.

6.2.11 Засоби навчання, роботу яких супроводжує виділення шкідливих речовин, повинні убезпечувати персонал та осіб, які навчаються. У разі неможливості забезпечити безпечні рівні шкідливих і небезпечних чинників персонал та особи, які навчаються, повинні використовувати засоби індивідуального захисту, обов'язкове застосування яких передбачено в експлуатаційній документації.

6.2.12 Конструкції засобів навчання, їх розміщення повинні унеможливлювати контакт персоналу та осіб, які навчаються, з гарячими або переохолодженими частинами засобів навчання, що імітують частини чинників пожежі з пожежонебезпечними речовинами, якщо це може спричинити пожежу чи вибух. Персонал і особи, які навчаються, безпосередньо близько до частин засобів навчання, що імітують чинники пожежі, небезпечні та шкідливі виробничі чинники, мають застосовувати засоби індивідуального захисту відповідно до експлуатаційної документації.

6.2.13 Конструкції засобів навчання повинні запобігати небезпеці, розбризкуванню легкозаймистих, горючих, криогенних рідин, інших використовуваних матеріалів і речовин. У разі неможливості запобігти розбризкуванню матеріалів та речовин передбачено використання засобів індивідуального захисту персоналом та особами, які навчаються, відповідно до експлуатаційної документації.

6.2.14 У конструкції засобів навчання не дозволено помилок під час монтування. Якщо цю вимогу виконано частково, експлуатаційна документація має містити порядок виконання монтування, обсяг перевірок і випробувань, що унеможливить виникнення небезпечних ситуацій.

6.2.15 Система керування засобами навчання повинна забезпечувати надійне та безпечне її функціонування за всіх передбачених режимів роботи та за всіх зовнішніх впливів, передбачених умовами експлуатації. Система керування повинна унеможливлювати створення небезпечних ситуацій через порушення персоналом або порушення послідовності дій.

6.2.16 До системи керування засобами навчання повинні входити засоби аварійного зупинення (вимикання), якщо їх використання може запобігти небезпеці.

6.2.17 Залежно від складності керування та контролю за режимами роботи система керування повинна містити засоби автоматичної нормалізації режиму роботи чи засоби автоматичного зупинення, засоби сигналізації та інші засоби інформування щодо порушення функціонування для запобігання виникненню небезпечної ситуації.

6.2.18 Система керування комплексом, що використовує різні засоби навчання, повинна унеможливлювати виникнення небезпеки внаслідок спільного функціонування всіх одиниць засобів навчання комплексу, а також у разі виходу з ладу будь-якої його одиниці.

6.2.19 Система керування окремою одиницею засобу навчання, яка входить до комплексу, повинна мати пристрої, за допомогою яких можливо заблокувати пуск усього комплексу, а також здійснити його зупинення.

6.2.20 Центральний пульт керування комплексом засобів навчання повинен бути обладнаний сигналізацією, мнемосхемою або іншими засобами відображення інформації про порушення нормального функціонування всіх одиниць засобів навчання, що входять до комплексу, засобами аварійного зупинення (вимкнення) всього комплексу засобів навчання, а також окремих його одиниць, якщо аварійне зупинення окремих одиниць не призведе до посилення аварійної ситуації.

6.2.21 Центральний пульт керування повинен бути розташований та обладнаний так, щоб обслуговувальний персонал мав можливість контролювати відсутність осіб, які навчаються, у небезпечних зонах комплексу засобів навчання, або система керування повинна бути виконана так, щоб перебування в небезпечній зоні унеможливило функціонування комплексу засобів навчання й кожному пуску передувало попереджувальний сигнал, тривалість дії якого давала можливість особі, яка перебуває в небезпечній зоні, залишити її чи запобігти функціонуванню комплексу засобів навчання.

6.2.22 Форма, розміри, міцність і жорсткість захисної огорожі, її розташування щодо огорожувальних частин засобів навчання повинні унеможливлювати вплив на персонал та осіб, які навчаються, можливих викидів.

6.2.23 Конструкції захисної огорожі засобів навчання повинні:

- не допускати мимовільного переміщення персоналу та осіб, які навчаються;
- допускати можливість його переміщення з положення, що забезпечує захист персоналу та осіб, які навчаються, лише за допомогою інструменту, чи блокувати функціонування засобу навчання, якщо захисна огорожа перебуває в положенні, що не гарантує виконання своїх захисних функцій;
- забезпечувати можливість виконання персоналом та особами, які навчаються, передбачених дій, зокрема спостереження за роботою огорожувальних частин засобів навчання, за потреби;
- не створювати додаткових небезпечних ситуацій;
- не знижувати можливостей функціонального призначення.

6.2.24 Засоби навчання та його частини, переміщення яких передбачено вручну, має бути забезпечено пристроями (наприклад, ручками) для переміщення або мати форму, зручну для захоплення рукою.

ДОДАТОК А

довідковий

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ

A.1 Майданчик з ведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт — призначений для навчання осіб, що навчаються діям з ліквідації наслідків НС, відпрацювання практичних дій з пошуку, деблокування та евакуації постраждалих з висоти (верхніх поверхів), з підвальних, заглиблених приміщень та завалів.

A.2 Тренажер з локалізації та ліквідації витоків небезпечних хімічних речовин — призначений для відпрацювання навичок застосування засобів локалізації та ліквідації витоків небезпечних хімічних речовин.

A.3 Макет транспортного засобу — тренажер багаторазового використання, що імітує реальні геометричні розміри легкового, вантажного, морського, авіаційного чи іншого транспортного засобу, виконаний з відповідних матеріалів і може забезпечити відпрацювання навчальних вправ за напрямком пожежогасіння, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

А.4 Макет завалів (руйнувань) будівель та споруд — набір окремих або цілісних елементів та конструкцій, виконаний з відповідних матеріалів (залізобетон, метал), що можуть забезпечити відпрацювання навчальних вправ з деблокування, пошуку та виявлення потерпілих з використання різноманітного аварійно-рятувального обладнання (механізованого, немеханізованого, гідравлічного, пневматичного тощо).

ДОДАТОК Б

довідковий

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ПОЖЕЖНИХ-РЯТУВАЛЬНИКІВ

КОРОТКИЙ ОПИС ТА ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Б.1 Комплекс підготовки газодимозахисників — призначений для підготовки осіб, які навчаються діям під час гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження.

Б.1.1 Типові вимоги до Комплексу підготовки газодимозахисників.

Тренувальну залу зазвичай проєктують на одну-дві ланки газодимозахисників, що проходять навчання.

Тренувальну залу облаштовують системою сигналізації, яка під'єднана до пульта керування процесу навчання. Приміщення димокамери (теплодимокамери) має бути обладнано аварійною системою вентиляції, потужність якої має забезпечувати видалення диму не довше ніж за 2 хв і якою керують з приміщення керування процесом навчання.

Приміщення тренувальної зали газодимозахисників повинно відповідати таким вимогам:

- площа зали на одну особу має бути не менше ніж 10 м²;
- перегородки мають бути пересувними для забезпечення зміни планування приміщення;
- увімкнення аварійної вентиляції та освітлення треба виконувати дистанційно;
- зала повинна мати два виходи, обладнаних світловими покажчиками «Вихід», що вмикають з пульта.

Комплекс підготовки газодимозахисників може бути як стаціонарним, так і мобільним.

Б.2 Майданчик «Стометрова смуга» — майданчик, призначений для розвитку в осіб, які навчаються, загальнофізичних, силових та вольових якостей, необхідних під час проведення робіт з гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших робіт.

Б.2.1 Типові вимоги до майданчика «Стометрова смуга».

Розміри смуги з перешкодами: довжина доріжки має бути не менше ніж 115 м; ширина — не менше ніж 2 м.

Для покриття доріжки допустимо застосовувати трав'яне покриття, а також штучні матеріали на гумовій чи бітумній основі.

Облаштування дерев'яного, бетонного, асфальтного чи кам'яного покриття не допустимо.

З обох боків доріжки передбачають вільні ділянки завдовжки не менше ніж 5 м для старту та 10 м після фінішу.

Ширина кожної бігової доріжки має бути не менше ніж 2 м.

На відстані 23 м від лінії старту встановлюють паркан заввишки 2 м та завширшки 2 м із суцільних дощок завтовшки 30—40 мм.

Бігова дерев'яна колода повинна мати довжину 8 м, висоту розміщення від позначки землі 1,2 м та ширину 1,8 м.

З обох кінців колоди кріплять сходи завдовжки 2 м кожен. Передню частину сходів улаштовують на відстані 38 м від лінії старту.

Б.3 Майданчик «Навчальна башта» — майданчик, призначений для розвитку в осіб, які навчаються, загальнофізичних, силових та вольових якостей, необхідних під час проведення робіт з гасіння пожеж, аварійно-рятувальних та інших робіт на висотах (верхніх поверхах) та під час використання пожежних драбин.

Б.3.1 Типові вимоги до майданчика «Навчальна башта»

Майданчик повинен мати довжину не менше ніж 50 м, ширину із розрахунку на кожне вікно башти не менше ніж 5 м, однорідне покриття, облаштування бетонного, асфальтного або кам'яного покриття не допустимо.

Перед робочою стороною башти в ґрунті влаштовують запобіжну подушку завглибшки не менше ніж 1 м, завширшки (від фасадного боку башти) не менше ніж 4 м з виступами за габарити башти не менше ніж на 1 м.

Запобіжну подушку роблять із піску й тирси у співвідношенні 1:1, що насипаються шаром 50 см на основу з пружинного матеріалу (гілок, листя, трави тощо) завтовшки 50 см.

Між пружинною основою і засипкою укладають водопропускну прокладку, що попереджає перемішування шарів засипки й пружинної основи;

Навчальна башта має бути обладнана пристроєм та/або сіткою для страхування людей від падіння з висоти.

Навчальна башта може бути окремо улаштованою або вбудованою в будівлю пожежного депо.

Кількість вікон у навчальній башті беруть:

- для пожежного депо І типу — не менше ніж 2;
- для пожежного депо II типу — 1.

Для пожежно-рятувальної частини з пожежним депо III типу необхідність улаштування бігового майданчика з навчальною баштою визначають згідно із завданням на проектування.

Майданчик повинен передбачати можливість розміщення на її початку (на старті) пожежного автомобіля.

Б.4 Майданчик «Вододжерело» — майданчик, призначений для навчання та отримання практичних навичок осіб, які навчаються діям із забору води пожежним автомобілем (мотопомпами) з різних типів вододжерел.

Б.4.1 Типові вимоги до майданчика «Вододжерело»

Облаштування джерела водопостачання має передбачати можливість розміщення пожежного автомобіля та забір води.

Для закритих водойм забір води виконують безпосередньо або через приймальний колодязь, пов'язаний з водоймою трубопроводом.

Мінімальний об'єм штучної водойми (резервуара) для проведення навчань — не менше ніж 3 м³.

Резервуар проектуєть закритим та утепленим. Конструкцію утеплення й товщину його шару беруть згідно з ДБН В.2.5-74 з урахуванням розрахунку зимової температури навколишнього середовища.

Розміри майданчика для установки пожежного автомобіля під час забору води:

- з резервуара (майданчик завдовжки — не менше ніж 15 м, завширшки — не менше ніж 14 м);
- з гідранта чи водойми (майданчик завдовжки — не менше ніж 15 м, завширшки — не менше ніж 17 м);
- з водойми об'ємом 30 м³ та більше (майданчик довжиною від водойми — не менше ніж 18 м, шириною уздовж водойми — не менше ніж 20 м).

Б.5 Майданчик «Відпрацювання навиків гасіння пожеж у нафтовій, нафтопереробній та газовій промисловості» — майданчик, призначений для підготовки осіб, які навчаються, діям під час гасіння пожеж у нафтовій, нафтопереробній та газовій промисловості та складається з фрагментів будівель і споруд, естакад, технологічних трубопроводів, зокрема й тренажера (імітації) на зрідженому газі, тренажера (імітації) на вуглеводневому паливі тощо.

Б.6 Майданчик «Firefighter challenge» — майданчик, обладнаний відповідними елементами та призначений для підвищення рівня спеціальної та фізичної підготовленості, здатності виконувати різноманітні професійні прийоми та вправи, витримувати високі фізичні й психологічні навантаження.

Б.6.1 Типові вимоги до майданчика «Firefighter challenge»

Майданчик повинен мати довжину не менше ніж 50 м, ширину не менше ніж 15 м. У центрі майданчика влаштовують бігові доріжки різного кольору, шириною не менше ніж 2 м кожна з твердим покриттям. Облаштування бетонного, асфальтного чи кам'яного покриття не допустимо.

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- тренажер «Навчальна башта «Firefighter challenge»;
- силовий тренажер (молот масою 4 кг, довжиною 750 мм, балка вагою 73 кг, розташована на майданчику довжиною не менше ніж 1,5 м);
- мішень (для фіксації потрапляння води зі ствола);
- дверцята (для проходження ствола та рукавної лінії);
- фішка (для коригування напрямку руху).

Б.7 Майданчик «Смуга психологічної підготовки» — майданчик на відкритій місцевості з елементами навантаження у вигляді відкритого полум'я та реального задимлення, а також перешкодами у вигляді лабіринту, обмеженого простору (труби, вузькі проходи) для формування, розвитку та підтримки психологічної готовності осіб, що навчаються, до виконання завдань за призначенням у складних та екстремальних умовах.

Б.8 Тренажер «Вогневий модуль» — тренажер, виконаний з контейнера та завантажений горючою навантагою для практичного відпрацювання та наочного повномасштабного зображення й демонстрації небезпечних явищ пожежі, нейтральної зони й температурного розподілу тощо в огороженні за умови реального задимлення, температурного режиму пожежі в огороженні та реального полум'я.

Б.9 Тренажер (імітації) на зрідженому газі — тренажер у вигляді зразка технологічного обладнання, установки, елемента інтер'єру тощо з можливістю контрольованої імітації відкритого полум'я за рахунок спалювання зрідженого газу.

Б.10 Тренажер (імітації) на вуглеводневому паливі — тренажер у вигляді зразка технологічного обладнання, установки, елемента інтер'єру тощо з можливістю контрольованої імітації відкритого полум'я за рахунок спалювання вуглеводневого палива.

Б.11 Тренажер «Багатофункціональний» — тренажер, виконаний з контейнерів різних розмірів для імітації багатоповерхової будівлі та організації проведення розвідки ланками газодимозахисної служби та/або

відпрацювання різноманітних вправ з організації гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних та інших робіт, розвідки та ліквідації небезпечних подій пов'язаних з радіаційними, хімічними, біологічними загрозами в умовах реального задимлення.

Б.12 Тренажер «Димокамера» — тренажер, призначений для підготовки осіб, які навчаються, роботі в загазованих та задимлених середовищах, обладнаний лабіринтом, задимлення якого забезпечується «холодним» або «гарячим» димом, акустичними засобами відтворення шумового навантаження та світлодинамічними засобами для створення світлових імпульсів.

Б.13 Тренажер «Теплокамера» — тренажер, призначений для підготовки осіб, які навчаються, роботі в середовищі з підвищеною температурою, обладнаний вантажами різної маси, ергометрами для створення фізичних навантажень, приладами контролю температури в приміщеннях, лабіринтом, акустичними засобами відтворення шумового навантаження та світлодинамічними засобами для створення світлових імпульсів.

Б.14 Тренажер «Теплодимокамера» — тренажер, призначений для підготовки осіб, які навчаються, роботі в умовах зімітованої пожежі (загазованості, задимлення, підвищеної температури тощо) та містить конструктивні елементи й обладнання як тепло- так і димокамери.

Б.15 Тренажер «Навчальна башта Firefighter challenge» — тренажер, призначений для підвищення рівня спеціальної та фізичної підготовленості, здатності виконувати різноманітні професійні прийоми та вправи, витримувати високі фізичні й психологічні навантаження.

ДОДАТОК В

ДОВІДКОВИЙ

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ-ХІМІКІВ

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

В.1 Навчально-тренувальний комплекс «Симуляція» для підготовки керівників тактичного й стратегічних рівнів — призначений для відпрацювання різних сценаріїв подій з небезпечними речовинами, оцінювання обстановки, прийняття рішень, організації міжвідомчої взаємодії.

В.1.1 Типові вимоги до майданчика «Симуляція»

Навчальне приміщення розміром не менше ніж 6 м x 5 м (площа майданчика не менше ніж 30 м²).

Основне обладнання (елементи) навчально-тренувального комплексу:

- розміщення осіб, що навчаються, організовують по периметру приміщення в три яруси;
- посередині приміщення облаштовують макети для симуляції різних видів подій із НХР: аварій на ХНО, аварій на транспорті, застосування БОР, забруднення навколишнього середовища, аварій на радіаційно-небезпечних об'єктах тощо;
- допоміжне мультимедійне обладнання;
- фліпчарт двобічний — 2 шт.

В.2 Майданчик «Події на залізниці та автотранспорті» — майданчик, призначений для відпрацювання практичних навиків та роботи зі спеціальним аварійно-рятувальним обладнанням у частині локалізації (припинення) витоку НХР із залізничних цистерн та автоцистерн.

В.2.1 Типові вимоги до майданчика «Події на залізниці та автотранспорті»

Розмір майданчика не менше ніж 40 м x 40 м (площа майданчика не менше ніж 1 600 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- залізнична цистерна;
- автомобільна цистерна;
- система трубопроводів для імітації пошкоджень та витоків у різних місцях цистерни;
- бандажне та інше аварійне обладнання для локалізації (припинення) витoku НХР (зокрема й магнітні пластири);
- комплект спеціального маркування для небезпечних вантажів на магнітній основі.

В.3 Майданчик «Виробниче приміщення з елементами трубопроводу та запірної арматури» — майданчик, призначений для відпрацювання практичних заходів з ліквідації аварійних ситуацій з витокom НХР на хімічно-небезпечних та інших об'єктах промисловості.

В.3.1 Типові вимоги до майданчика «Виробниче приміщення з елементами трубопроводу та запірної арматури»

Розмір майданчика не менше ніж 5 м * 6 м (площа майданчика не менше ніж 30 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- каркас будівлі розміром 3 м * 4 м;
- елементи трубопроводів із запірною арматурою, які частково розміщені як всередині, так і назовні споруди;
- система трубопроводів під тиском для імітації пошкоджень;
- комплект спеціально аварійного обладнання для ліквідації пошкоджень трубопроводів під тиском.

В.4 Майданчик «Складування НХР» — майданчик, призначений для відпрацювання практичних заходів з локалізації (припинення), розповсюдження НХР унаслідок пошкодження чи руйнування складських приміщень.

В.4.1 Типові вимоги до майданчика «Складування НХР»

Розмір майданчика не менше ніж 5 м х 6 м (площа майданчика не менше ніж 30 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- каркас напівзруйнованої будівлі розміром 34 м;
- місткості об'ємом:
 - 200 л — 5 шт. (металеві),
 - 100 л — 5 шт. (пластикові),
 - від 5 л до 50 л — 20 шт. (каністри (пластикові));
- комплект багаторазового маркування небезпечної речовини (монтажу).

В.5 Майданчик «Відбір проб та зразків» — майданчик, призначений для практичного відпрацювання методів та навичок з відбирання проб та зразків: рідин, ґрунту, рослинності й інших речовин та матеріалів.

В.5.1 Типові вимоги до майданчика «Відбір проб та зразків»

Розмір майданчика не менше ніж 20 м х 5 м (площа майданчика не менше ніж 100 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- комплекти для відбирання проб та зразків — 3 комплекти;
- водойма з мінімальним розміром 3 м х 5 м;
- наявність ділянок місцевості з ґрунтом та рослинністю;

- наявність дублювальних навчальних місць з можливістю відбирання проб ґрунту, рослин та води в закритому приміщенні для проведення навчальних тренінгів за несприятливих погодних умов.

В.6 Майданчик «Хімічна лабораторія» — майданчик, призначений для відпрацювання практичних заходів з оцінювання ситуації, визначення порядку та методів відбирання проб та зразків, роботи зі специфічним та крихким матеріалом (обладнанням).

В.6.1 Типові вимоги до майданчика «Хімічна лабораторія»

Приміщення чи контейнер розміром не менше ніж 4 м x 2 м (площа не менше ніж 8 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- комплект різноманітного лабораторного обладнання (зокрема й витяжна шафа);
- комплект рідин імітаторів НХР.

В.7 Майданчик «Виявлення та ідентифікація БОР та НХР» — майданчик, призначений для відпрацювання практичних навичок із роботою з приладами хімічної розвідки та ідентифікації.

В.7.1 Типові вимоги до майданчика «Виявлення та ідентифікація БОР та НХР»

Майданчик на відкритій та закритій місцевості розміром не менше ніж 3 м x 5 м (площа майданчика не менше ніж 15 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- робоча поверхня розділена на чотири секції довжиною до 5 м;
- комплект імітаторів промислових небезпечних хімічних речовин та бойових отруйних речовин;
- комплект приладів хімічної розвідки та ідентифікації, які перебувають на озброєнні підрозділів.

В.8 Майданчик «Робота з ДІВ» — майданчик, призначений для відпрацювання практичних навичок по роботі з приладами радіаційної розвідки та ідентифікації радіаційних загроз.

Проведення такого роду тренувань не потребує спеціально відведеного майданчика та може бути організований на основі будь-якого з наявних тренувальних майданчиків.

В.8.1 Типові вимоги до майданчика «Робота з ДІВ»

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- комплект імітації контейнерів для зберігання й транспортування ДІВ;
- комплект малопотужних навчальних джерел іонізуючого випромінювання;
- комплект приладів для виявлення та ідентифікації радіаційних матеріалів, якими оснащені підрозділи ДСНС України;
- комплект навчально-імітаційного обладнання для відтворення можливої зони радіаційного забруднення;
- комплект системи індивідуального дозиметричного контролю.

ДОДАТОК Г

ДОВІДКОВИЙ

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ САПЕРІВ/ПІРОТЕХНІКІВ

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Г.1 Навчально-тренувальний комплекс з ручного розмінування та ідентифікації вибухонебезпечних предметів — призначений для відпрацювання навичок з ручного розмінування та ідентифікації вибухонебезпечних предметів.

Г.1.1 Типові вимоги до навчально-тренувального комплексу з ручного розмінування та ідентифікації вибухонебезпечних предметів

Розміри навчально-тренувального комплексу не менше ніж 20 м * 40 м (площа майданчика не менше ніж 800 м²).

Основне обладнання (елементи) навчально-тренувального комплексу:

- місце для роботи з щупами;
- місце для роботи з металодетекторами;
- місце для ідентифікації вибухонебезпечних предметів;
- клас для навчання особового складу;
- місце для фортифікаційних споруд;
- місце для знищення вибухонебезпечних предметів.

Г.2 Навчально-тренувальний комплекс з протидії саморобним вибуховим пристроям — призначений для проведення обстеження будівлі та прилеглої території на наявність саморобних вибухових пристроїв.

Г.2.1 Типові вимоги до навчально-тренувального комплексу з протидії саморобним вибуховим пристроям

Розміри навчально-тренувального комплексу не менше ніж 30 м x 30 м (площа майданчика не менше ніж 900 м²).

Основне обладнання (елементи) навчально-тренувального комплексу:

- паркан залізний;
- паркан дерев'яний;
- європаркан;
- сарай;
- льох;
- город;
- газон;
- хвіртка;
- ворота;
- будка;
- альтанка;
- будинок.

Г.3 Майданчик «Ідентифікація вибухонебезпечних предметів» — ділянка відкритої місцевості чи великогабаритне приміщення, облаштоване відповідним обладнанням та навчальними макетами вибухонебезпечних предметів для забезпечення умов виявлення та ідентифікації вибухонебезпечних предметів.

Г.4 Майданчик «Гуманітарне розмінування» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок з питань організації гуманітарного розмінування в набутті знань про безпечну організацію та планування нетехнічного й технічного обстеження, маркування підтверджено (імовірно) небезпечних територій, їх очищення (розмінування) ручними методами та механізованими засобами, знешкодження, знищення ВНП.

Г.4.1 Типові вимоги до майданчика «Гуманітарне розмінування»

Розміри майданчика не менше ніж 30 м x 30 м (площа майданчика не менше ніж 900 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- кілки;
- віхи;
- сигнальна стрічка;
- елементи огорожі;
- знаки мінної небезпеки;
- навчальні макети вибухонебезпечних предметів.

Г.5 Майданчик «Інженерні загородження» — майданчик, призначений для набуття знань та умінь щодо порядку застосування інженерних боєприпасів у системі мінно-вибухових, невибухових і комбінованих інженерних загороджень та їх ідентифікації, порядку дій, із дотриманням відповідних заходів безпеки, у разі встановлення, виявлення, знешкодження та знищення інженерних боєприпасів, застосованих у системі інженерних загороджень у сучасному бою, визначення оптимальних щодо безпечності виконання методів та порядку знешкодження та знищення виявлених інженерних боєприпасів у спосіб, що забезпечує безпеку персоналу, навколишнього природного середовища й населення від шкідливого впливу наслідків знищення таких засобів ураження.

Г.5.1 Типові вимоги до майданчика «Інженерні загородження»

Розміри майданчика не менше ніж 50 м x 20 м (площа майданчика не менше ніж 1 000 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- кілки;
- віхи;
- сигнальна стрічка;
- елементи огорожі;
- знаки мінної небезпеки;
- навчальні макети вибухонебезпечних предметів.

Г.6 Майданчик «Розмінування об'єктів» — майданчик, призначений для набуття знань та умінь щодо порядку розмінування об'єктів приватної та загальної інфраструктури, а також транспортних засобів.

Г.6.1 Типові вимоги до майданчика «Розмінування об'єктів»

Розміри майданчика не менше ніж 70 м * 70 м (площа майданчика не менше ніж 4 900 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- елементи будівель;
- елементи комунальних мереж (мереж електропостачання, газопостачання, водо- й теплопостачання);
- елементи транспортних засобів;
- засоби індивідуального захисту;
- навчальні макети вибухонебезпечних предметів.

Г.7 Майданчик «Проведення вибухових робіт» — майданчик, призначений для проведення практичних вибухових робіт.

Г.7.1 Типові вимоги до майданчика «Проведення вибухових робіт»

Розміри майданчика не менше ніж 100 м х 100 м (площа майданчика не менше ніж 10 000 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- стаціонарна огорожа;
- шлагбаум;
- знаки мінної безпеки;
- пункт спостереження;
- камери спостереження;
- система сповіщення;
- стаціонарне укриття;
- польовий витратний склад;
- навчальне місце перевіряння теоретичних знань;
- місце для паління;
- вбиральня;
- стоянка автотранспорту;
- місце проведення вибуху.

Г.8 Майданчик «Піротехнік» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок з розрахунку зарядів вибухової речовини для руйнування елементів конструкцій з дерева, бетону, залізобетону, цегли та сталі, а також проведення обстеження ділянок місцевості з використанням метало- шукачів, щупа та засобів пошуку розтяжок.

Г.8.1 Типові вимоги до майданчика «Піротехнік»

Розміри майданчика не менше ніж 30 м * 30 м (площа майданчика не менше ніж 900 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- засоби маркування місцевості;
- маркувальна стрічка;
- елементи огорожі;
- знаки мінної безпеки;
- макети вибухонебезпечних предметів (для проведення практичних занять зі знищення вибухонебезпечних предметів);
- траншея для знищення вибухонебезпечних предметів (мінімальні розміри; ширина — 1 м, довжина — 3 м, висота — 1 м);
- укриття «підризна станція» (мінімальні розміри; ширина — 2 м, довжина — 2 м, висота — 1 м);
- фрагмент цегляної (бетонної, залізобетонної) стіни (мінімальні розміри: ширина — 1 м, довжина — 2 м, висота — 1 м);
- фрагмент дерев'яних елементів конструкцій (палі, пакет, колода тощо);
- ділянка для роботи зі щупом (мінімальні розміри: ширина — 10 м, довжина — 10 м);
- ділянка для роботи із металодетекторами (мінімальні розміри: ширина — 10 м, довжина — 10 м).

Г.9 Майданчик «Ручне розмінування» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок з проведення робіт з очищення (розмінування) ділянок місцевості ручним способом та методами району ведення бойових дій.

Г.9.1 Типові вимоги до майданчика «Ручне розмінування»

Розміри майданчика не менше ніж 40 м х 40 м (площа майданчика не менше ніж 1 600 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- засоби маркування місцевості;
- маркувальна стрічка;
- елементи огорожі;
- знаки мінної безпеки;
- макети протипіхотних фугасних, протипіхотних осколкових, протитанкових фугасних мін, артилерійських, мінометних мін та боєприпасів, встановлених на розтяжку (мінімум 5 кожного типу ВНП);
- навчальні засоби підризу та ініціації;
- комплект сапера для проведення гуманітарного розмінування;
- комплект індивідуального бронезахисту сапера;
- засоби пошуку ВНП (щуп, металошукач, філер).

Г.10 Майданчик «Розмінування району ведення бойових дій» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок з проведення робіт з очищення (розмінування) військових позицій, складів тимчасового зберігання ВНП та прилеглих територій тощо на наявність вибухонебезпечних предметів.

Г.10.1 Типові вимоги до майданчика «Розмінування району ведення бойових дій»

Розміри майданчика не менше ніж 30 м * 30 м (площа майданчика не менше ніж 900 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- макет бліндажа;
- макет ділянки дороги;
- траншея (окопна лінія);
- макет вогневої точки;
- макет огорожі;
- макет протитанкових «їжаків»;
- макети протипіхотних фугасних, протипіхотних осколкових, протитанкових фугасних мін, артилерійських, мінометних мін та боєприпасів, встановлених на розтяжку (мінімум 5 кожного типу ВНП).

Г.11 Майданчик «Тестування детекторів» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок з використання детекторів та проведення їх тестування.

Г.11.1 Типові вимоги до майданчика «Тестування детекторів»

Розміри майданчика не менше ніж 30 м * 30 м (площа майданчика не менше ніж 900 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- навчальне місце тестування детекторів глибиною пошуку до 60 см;
- навчальне місце тестування детекторів на дорогах з асфальтним покриттям;
- навчальне місце тестування феромагнітометрів з програмним забезпеченням;
- навчальне місце тестування детекторів на ґрунті з гравієм.

Г.12 Майданчик «Розмінування населеного пункту» — призначений для набуття умінь та навичок з обстеження об'єктів будівель, зруйнованих будівель, залізничної зупинки, дороги та прилеглої території населеного пункту.

Г.12.1 Типові вимоги до майданчика «Розмінування населеного пункту»

Розміри майданчика не менше ніж 50 м x 50 м (площа майданчика не менше ніж 2 500 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- макет ділянки дороги;
- макет залізничного вокзалу;
- макет приміщення магазину;
- макет зруйнованої автомобільної техніки;
- макет залізничного перону;
- макет залізничного вагона;
- макет приміщення літнього кафе;
- макет зруйнованого літака;
- макет приміщення школи;
- макет зруйнованого будинку;
- дорожні знаки.

Г.13 Майданчик «Розмінування в промисловій зоні» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок з обстеження об'єктів промислової зони, забрудненої вибухонебезпечними предметами.

Г.13.1 Типові вимоги до майданчика «Розмінування в промисловій зоні»

Розміри майданчика не менше ніж 50 м * 50 м (площа майданчика не менше ніж 2 500 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- макет місткостей з аміаком;
- макет місткості з хлором та обвалування;
- макет трубопроводу з аміаком;
- макет водонапірної вежі;
- макет вагона-цистерни для перевезення НХР;
- макет напівпричепа;
- макет бочок для перевезення НХР.

Г.14 Майданчик «Механізоване розмінування» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок операторів машин механізованого розмінування (далі — ММР) з використанням ММР в операціях із розмінування (гуманітарного розмінування).

Г.14.1 Типові вимоги до майданчика «Механізоване розмінування»

Розміри майданчика не менше ніж 80 м * 80 м (площа майданчика не менше ніж 6 400 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- навчальне місце;
- захисні стіни;
- паркан;
- смуги (з гравієм, піском та насипним ґрунтом);
- оглядова вежа.

Г.15 Майданчик випробування й тестування приладів розмінування, безпілотних літальних апаратів та робототехніки — майданчик, призначений для проведення практичних занять з особами,

які навчаються, з гуманітарного розмінування, взаємодія з науковими установами, виробниками техніки та іншими структурами для отримання нових знань та можливостей у сфері гуманітарного розмінування, безпілотних систем та робототехніки й подальшого впровадження обладнання та нових методик в основну діяльність.

Г.15.1 Типові вимоги до майданчика випробування й тестування приладів розмінування, безпілотних літальних апаратів та робототехніки

Розміри майданчика не менше ніж 80 м x 80 м (площа майданчика не менше ніж 6 400 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- навчальний макет ручних гранат;
- навчальний макет мінометних мін різних типів та калібрів;
- навчальний макет артилерійських снарядів різних типів та калібрів;
- навчальний макет різних типів та видів вибухників;
- навчальний макет різних типів та видів протипіхотних та протитанкових мін;
- навчальний макет касетних боєприпасів різних типів та видів;
- адміністративна територія (місце збору особового складу);
- злітно-посадковий майданчик;
- місце стоянки автотранспорту;
- майданчик для проведення тестування та навчання (забруднена територія);
- майданчик очищеної території (тестування);
- флюгер (вітровказівник).

Г.16 Майданчик «Проведення практичних підривних робіт» — майданчик, призначений для проведення виробничого навчання з практичних підривних робіт та підготовки осіб, що навчаються, за робітничою професією «Сапер (розмінування)».

Г.16.1 Типові вимоги до майданчика «Проведення практичних підривних робіт»

Розміри майданчика не менше ніж 80 м * 100 м (площа майданчика не менше ніж 8 000 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- захисні стіни;
- навчальне місце;
- майданчик практичного підриву зарядів;
- польовий витратний склад;
- майданчик практичного підриву запалювальних трубок;
- майданчик практичного підриву елементів конструкцій з дерева;
- майданчик практичного підриву елементів конструкцій із залізобетону;
- підривна станція.

ДОДАТОК Д

довідковий

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ-КІНОЛОГІВ

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Д.1 Майданчик «Стадіон з перевірки слухняності та спритності» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок зі слухняності та спритності зі службовими собаками, складання іспитів кінологічних розрахунків з розділу «Слухняність та Спритність».

Д.1.1 Типові вимоги до майданчика «Стадіон з перевірки слухняності та спритності»

Розміри майданчика 68 м x 105 м (площа майданчика 7 140 м²).

Основне обладнання (елементи) стадіону:

- бар'єр;
- флагшток: 7 шт.;

- вертикальна гірка;
- горизонтальна драбина;
- тунель;
- тумби: 4 шт.;
- нестабільна дошка;
- крита трибуна;
- гойдалка.

Д.2 Майданчик «Кімната-лабораторія» — майданчик, призначений для навчання мінно-пошукових собак щодо диференціювання запахів вибухових речовин.

Д.2.1 Типові вимоги до майданчика «Кімната-лабораторія»

Розміри майданчика 7 м х 6 м (площа майданчика 42 м²).

Основне обладнання (елементи) будівлі:

- кімната з запаховою каруселлю;
- негативна кімната (для зберігання відволікальних запахів);
- позитивна кімната (сейф для зберігання вибухових речовин);
- електричний обігрівач;
- термометр;
- фліпчарт-дошка;
- холодильник;
- стенди, столи та стелажі.

Д.3 Майданчики «Грінхаузи закритого типу» — майданчик, призначений для тренування мінно-пошукових собак за несприятливих погодних умов, підтримки навичок та працездатності.

Д.3.1 Типові вимоги до майданчика «Грінхаузи закритого типу»

Розміри майданчика 6 м х 20 м (площа майданчика 120 м²).

Основне обладнання (елементи) критих майданчиків:

- природне трав'яне покриття та покриття щебінь;
- газові обігрівачі (для підтримування плюсової температури та запобігання промерзанню землі).

Д.4 Майданчик «Акредитаційний для мінно-пошукових собак» — майданчик, призначений для щорічної акредитації мінно-пошукових кінологічних розрахунків та підтвердження їхніх можливостей у використанні на реальних мінних полях.

Д.4.1 Типові вимоги до майданчика «Акредитаційний для мінно-пошукових собак»

Розміри майданчика: ділянки 10 м х 10 м у кількості не менше ніж 30 шт. (площа майданчика 4 000 м²).

Основне обладнання (елементи) поля:

- засоби маркування місцевості;
- маркувальна стрічка;
- металева огорожа майданчика;
- знаки мінної безпеки;
- тимчасові вольєри для собак — 6 шт.;
- трибуна з накриттям — 2 шт.;

- віхи;
- червоні та сині робочі маркери сапера-кінолога;
- відеонагляд по периметру;
- освітлення поля.

Д.5 Майданчик «Перевірки мінно-пошукових собак» — майданчик, призначений для щоденного тестування мінно-пошукових кінологічних розрахунків та їх допуску до ділянки розмінування.

Д.5.1 Типові вимоги до майданчика «Перевірки мінно-пошукових собак»

Розміри майданчика: ділянки 10 м x 10 м у кількості не менше ніж 70 шт. (площа майданчика 7 500 м²).

Основне обладнання (елементи) поля:

- засоби маркування місцевості;
- маркувальна стрічка;
- червоні та сині робочі маркери сапера-кінолога;
- металева огорожа майданчика;
- білі робочі маркери сапера-кінолога;
- знаки мінної безпеки;
- тимчасові вольєри для собак — 6 шт.;
- трибуна з накриттям — 2 шт.;
- віхи;
- відеонагляд по периметру;
- освітлення поля.

Д.6 Майданчик «Зимовий» — майданчик, призначений для набуття умінь та навичок зі слухняності та підтримування фізичної форми у службових собак за несприятливих погодних умов.

Д.6.1 Типові вимоги до майданчика «Зимовий»

Розміри майданчика не менше ніж 14 м x 12 м (площа майданчика 210 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- горизонтальна драбина;
- тумби;
- дзеркало 4 м x 1,5 м;
- бігові доріжки — 4 шт.;
- вертикальна гірка;
- горизонтальна драбина;
- тунель;
- тумби — 4 шт.;
- нестабільна дошка;
- бочка для навчання молодих собак позначенню статиста;
- аудіосистема з колонками для привчання молодих собак до різних звуків і сильної гучності;
- гойдалка.

Д.7 Майданчик «Техногенний завал» — майданчик призначений для набуття умінь та навичок службових собак з обстеження об'єктів нежилых та жилих приміщень, на наявність постраждалих та навчальних безпечних зразків вибухонебезпечних предметів.

Д.7.1 Типові вимоги до майданчика «Техногенний завал»

Розміри 50 м x 50 м (площа майданчика 2 500 м²).

Основне обладнання (елементи) майданчика:

- закладки глибинні не менше ніж 30 шт.;
- закладки закриті не менше ніж 40 шт.;
- закладки відкриті не менше ніж 40 шт.;
- закладки висотні не менше ніж 15 шт.;
- підземний тунель не менше ніж 1 шт.;
- гвинтова металева драбина;
- макети меблів;
- макети побутових приладів;
- макети машин;
- стіни з цегли подвійної 2НФ М-125 10 м x 10 м.

Д.8 Майданчик «Басейн» — майданчик, призначений для підтримки у службових собак робочої кондиції та фізичного розвитку в теплу пору року.

Розміри басейну 6 м x 5 м (площа майданчика не менше ніж 30 м²).

Д.9 Майданчик «Для роботи по запаховому сліду» — майданчик, призначений для проведення тренувань та випробування щодо пошуку по запаховому сліду в умовах природного середовища (пересічна місцевість природного середовища зі змінним ландшафтом, що охоплює ліс, паркову зону, траву та пашню, а також перетини з вулицею чи дорогою).

ДОДАТОК Е

довідковий

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ РЯТУВАЛЬНИКІВ-ВЕРХОЛАЗІВ/ РЯТУВАЛЬНИКІВ ГІРСЬКИХ КОРОТКИЙ ОПИС ТА ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

1.1 Тренажер «Верхолазіння» — тренажер, призначений для навчання та отримання практичних навичок щодо проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт на висоті.

1.1.1 Типові вимоги до тренажера «Верхолазіння»

Висота не менше ніж 7 м. Тренажер обладнаний чотирма маршрутами складності: два вертикально прямі маршрути з великими зацепами та два маршрути в яких змінюється рельєф (складніші). Загальна площа натурної ділянки не менше ніж 200 м².

1.2 Тренажер «Канатно-крісельна дорога» — тренажер, призначений для навчання та отримання практичних навичок щодо проведення рятувальних робіт з канатно-крісельних доріг.

1.2.1 Типові вимоги до тренажера «Канатно-крісельна дорога»

Фрагмент канатно-крісельної дороги, на якій розташовано два крісла: одне двомісне, друге одномісне, відстань між кріслами не менше ніж 5 м. Найвища точка кріплення тросу канатно-крісельної дороги не менше ніж 7 м. Загальна площа не менше ніж 150 м².

1.3 Тренажер «Безопорний простір» — тренажер, призначений для навчання та отримання практичних навичок щодо проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт на висоті.

1.3.1 Типові вимоги до тренажера «Безопорний простір»

Для улаштування простору навколо (усередині) конструкції, спорудження, де через відсутність (недостатні розміри) простору для організації робочого місця використовують спеціальну технологію виконання верхолазних робіт із застосуванням верхолазного спорядження й спеціального оснащення, при цьому піднімання (спускання) рятувальників до робочого місця й роботу на висоті виконують з використанням опорного каната.

ДОДАТОК Ж

довідковий

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ВОДОЛАЗІВ (ВОДОЛАЗІВ-САПЕРІВ) КОРОТКИЙ ОПИС

Ж.1 Тренажер «Рятування на воді» — тренажер у вигляді штучної чи природної водойми з можливістю використання малих водних транспортних засобів та засобів рятування на воді.

Ж.2 Тренажер «Водолазний спуск» — тренажер, призначений для спуску під воду чи в барокамері для підтримання кваліфікації особи, яка навчається, фізіологічної натренованості її організму, тренування з надання медичної допомоги, набуття навичок та досвіду роботи.

Ж.3 Тренажер «Підводні підривні роботи» — тренажер, призначений для проведення практичних робіт (вправ), тренувань на спеціально обладнаній штучній (природній) водоймі з використанням спеціального обладнання та спорядження, що застосовують під час виконання водолазних та підривних робіт.

ДОДАТОК И

довідковий

ПРИМИРНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ТА ІНВЕНТАРЮ ДЛЯ СПОРТИВНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ МАЙДАНЧИКІВ КОРОТКИЙ ОПИС ТА ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

И.1 Майданчик для спортивних ігор «Футбольне поле» — майданчик, призначений для організації тренувань і проведення змагань із футболу, розвитку фізичної витривалості, координації, командної роботи та навичок гри.

И.1.1 Типові вимоги до майданчика «Футбольне поле»

Розміри майданчика стандартні 100 м * 110 м у довжину та 64 м * 75 м у ширину або зменшені розміри для міні-футболу (40 м x 20 м).

Покриття: натуральне або синтетичне.

Розмітка: виконана зносостійкою фарбою відповідно до правил гри у футбол, чітка й контрастна.

Дренажна система: забезпечує ефективний відвід води та запобігає утворенню калюж.

Огородження.

Зони безпеки: навколо поля облаштовані зони безпеки шириною 1—3 м, покриті м'яким матеріалом для зменшення травматизму.

Додаткове обладнання.

Футбольне поле повинно відповідати стандартам безпеки, забезпечувати комфортні умови для гри, а також мати можливість багатофункціонального використання, наприклад, для інших видів спорту або фізичних активностей.

И.2 Майданчик для спортивних ігор «Волейбольне поле» — майданчик, призначений для проведення навчально-тренувальних занять, змагань з волейболу, розвитку фізичних якостей (швидкості, координації, стрибучості, витривалості), відпрацювання командної взаємодії, а також для оздоровчих і реабілітаційних занять.

И.2.1 Типові вимоги до майданчика «Волейбольне поле»

Розміри майданчика стандартні 34 м * 19 м (максимальні для змагань); 30 м x 15 м (тренувальні).

Покриття: натуральне або синтетичне.

Розташування: криті зали або відкриті споруди.

И.3 Тренажер «Турнік» — тренажер, призначений для виконання підтягувань, висів та інших вправ для розвитку сили рук, плечового поясу та спини.

И.4 Тренажер «Перекладина для брусів (паралельні, різновисокі)» — тренажер, призначений для виконання вправ на розвиток м'язів грудей, рук і преса.

И.5 Тренажер «Силові снаряди» — тренажер, призначений для виконання вправ для розвитку сили рук, плечей, спини та ніг (гантелі розбірні або нерозбірні).

И.6 Тренажер «Штанга» — тренажер, призначений для виконання базових силових вправ, таких як присідання, жими, тяги.

Зазначене вище обладнання треба проектувати з урахуванням вимог [24].

ДОДАТОК К

довідковий

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кодекс цивільного захисту України
2. Закон України Про освіту
3. Закон України Про вищу освіту
4. Закон України Про професійну (професійно-технічну) освіту
5. Наказ МВС України від 15.06.2017 № 511 «Про затвердження Порядку організації службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту»
6. Наказ МВС від 31.08.2017 № 747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій»
7. Наказ МВС України від 16.10.2018 № 835 «Про затвердження типового положення про територіальні курси цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності»
8. Наказ МВС від 10.02.2022 № 116 «Про затвердження Порядку організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій»
9. Наказ МВС від 18.07.2023 № 586 «Про затвердження Інструкції з організації висотної підготовки в Державній службі України з надзвичайних ситуацій»
10. Наказ МВС від 25.09.2023 № 780 «Про затвердження Порядку організації роботи органів управління та підрозділів, закладів освіти системи ДСНС під час підготовки особового складу, гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших небезпечних

подій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження»

11. Пожежна безпека. Освітньо-наукова програма для підготовки здобувачів освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем в галузі знань 26 Цивільна безпека, спеціальність 261 Пожежна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С. 16
12. Цивільна безпека. Освітньо-наукова програма для підготовки здобувачів освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем в галузі знань 26 Цивільна безпека, спеціальність 263 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2022. С. 17
13. Цивільний захист. Освітньо-професійна програма для підготовки здобувачів освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 263 Цивільна безпека у галузі знань 26 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С.24
14. Пожежна безпека. Освітньо-професійна програма для підготовки здобувачів освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 261 Пожежна безпека у галузі знань 26 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С.20
15. Пожежогашіння та аварійно-рятувальні роботи. Освітньо-професійна програма для підготовки здобувачів освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 261 Пожежна безпека у галузі знань 26 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С.22
16. Цивільний захист. Освітньо-професійна програма для підготовки здобувачів освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 263 Цивільна безпека у галузі знань 26 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С. 17
17. Управлінні пожежною безпекою. Освітньо-професійна програма для підготовки здобувачів освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 261 Пожежна безпека у галузі знань 26 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С. 18
18. Пожежна безпека. Освітньо-професійна програма для підготовки здобувачів освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 261 Пожежна безпека у галузі знань 26 Цивільна безпека. ЛДУ БЖД. Львів, 2024. С. 18
19. Пожежний-рятувальник. Освітня програма для підготовки кваліфікованих робітників першого (початкового) рівня професійної (професійно-технічної) освіти за професією 5169 «Рятувальник». ЛДУ БЖД. Львів, 2023. С.22
20. Рятувальник. Освітня програма для підготовки кваліфікованих робітників першого (початкового) рівня професійної (професійно-технічної) освіти за професією 5161 «Пожежний-рятувальник». ЛДУ БЖД. Львів, 2023. С.26
21. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників у сфері цивільного захисту України, затвердженого наказом ДСНС від 05.12.2018 № 707
22. ГОСТ 12.1.018-93 Система стандартов безопасности труда. Пожаровзрывобезопасность статического электричества. Общие требования
23. ДСТУ 8767:2018 Пожежно-рятувальні частини. Вимоги до дислокації та району виїзду, комплектування пожежними автомобілями та проектування
24. ДБН В.2.2-13-2003 Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди
25. ДБН В.2.5-74:2013 Водопостачання. Зовнішні мережі та споруди
26. ДБН В.2.2-3:2018 Будинки і споруди. Заклади освіти Основні положення проектування. Зі Зміною № 1
27. ISO 13943:2023 Fire safety — Vocabulary
28. NFPA 1402 Standart on Facilities for Fire Training and Associated Props
29. Dräger Fire Training Systems Meet NFPA Recommendations [електронний ресурс]: [2https://www.draeger.com/en-us_us/Safety/Firefighting/Training#nfpa](https://www.draeger.com/en-us_us/Safety/Firefighting/Training#nfpa)
30. «Провести дослідження та розробити технічні вимоги щодо облаштування смуги психологічної підготовки рятувальників та методики проведення занять на ній»: звіт про науково-дослідну роботу/ Ю. О. Абрамов, В. О. Собина, В. М. Стрілець, О. М. Коленов, А. Ю. Побідаш, Д. В. Тарадуда, І. М. Неклон-ський, Д. Л. Соколов. Харків: НУЦЗУ, 2019. 95 с.
31. «Провести дослідження та розробити методику проведення занять на багатофункціональному тренажері (симуляторі) контейнерного типу»: звіт про науково-

дослідну роботу/В. І. Луц, А. М. Петренко, О. В. Лазаренко, В. Б. Лоїк. Львів: ЛДУ БЖД, 2019. — 105 с.

Код згідно з НК 004: 13.220.10

Ключові слова: засоби навчання, інфраструктура, комплекс, майданчик, підготовка.